

ТОЛЕРАНТНІСТЬ І ІНТЕЛІГЕНТНІСТЬ

Слово інтелігенція означає належність до певного прошарку населення. В багатьох сучасних розвинених країнах поняття інтелігенція зустрічається не часто. На заході популярним є термін інтелектуали, що визначає людей, які професійно займаються розумовою діяльністю. В епоху науково-технічної революції надзвичайно підвищується цінність знань і творчого мислення, що приводить до зростання кількості людей, що займаються цією діяльністю [7]. Інтелігентність є характеристикою людини і означає високий рівень розумового розвитку і моральної культури особистості [6].

Часто пов'язують інтелігентність з толерантністю. Толерантність – це синонім слову терпимість, але як вважає один з дослідників [5] сьогодні воно має більш глибоке смислове навантаження. У процесі конструювання простору толерантності лежить бажання почути, зрозуміти і прийняти іншого. Виходячи з цього можна розглядати психологічні механізми формування толерантності. Одним з них, на наш погляд, є мотиваційний механізм.

Дослідження толерантності має як педагогічний підхід, так і психологічний. В Декларації принципів толерантності (1995) зазначається, що пріоритет у розвитку ідей толерантності належить системі освіти. Проблемою виховання толерантності займаються такі вчені як О. Б. Скуратова, П. Степанов, О. О. Бабаєва, О. Столяренко, Г. Кожухар, Е. Ю. Клепцова, І. Каганець, Л. В. Ніколаєва, О. Волошина, С. Бобінова та інші.

У педагогічних дослідженнях виокремлюють етапи формування толерантності [2], а також розглядаються прийоми виховання толерантності, які мають психологічну основу.

С. Бобінова, розглядаючи прийоми виховання толерантності, виділяє кілька груп. Аналізуючи їх, бачимо, що всі вони мають психологічну основу. Перша група пов'язана з організацією діяльності дітей в класі. Це ігри, граючи в які, учні знайомляться з поняттям "толерантність" через сприймання себе і своїх однокласників в різних ситуаціях. Друга група пов'язана з організацією діалогової рефлексії. Третя – використання художньої літератури, кінофільмів і ін. Четверта група – тренінги. Г. У. Солдатов, Л. А. Шангерова, О. Д. Шарова пропонують тренінги толерантності для підлітків "Жити в мирі з собою і другими", а також тренінг розвитку життєвих цілей [1].

С точки зору деяких авторів-психологів [8] у психологічній науці немає однозначного визначення толерантності. Д. Асмолов виділяє чотири аспекти досліджень цього феномена: філогенетичний, соціогенетичний, педагогічний, а також толерантність у індивідуальному розвитку кожної людини.

І. Воробйова вважає, що толерантність представляє собою багатоаспектний конструкт, що включає в себе особистісний, емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти, а також виділяє психофізіологічні передумови розвитку і прояву толерантності. Природну основу толерантності розглядає С. Болдирева і Д. Колесов. Крім цього вони виділяють також толерантність проблемну, вимушену, толерантність вигоди, задуму і толерантність виховання.

Як вважає О. Столяренко, толерантність можна розглядати у трьох аспектах: 1) оволодіння певною філософією толерантності; 2) культури толерантної свідомості; 3) ставлення до відповідної дійсності, що втілюється в поведінці.

Продовжуючи ці думки О. Столяренко вважає, що толерантність треба розуміти як якість особистості, що є складовою гуманістичної спрямованості особистості і визначається її ціннісним ставленням до оточуючих і це є установкою на певний тип відносин. Толерантність ґрунтується на розумінні очому співпереживанні, що веде до з'ясування цілей взаємодії, мотивації і поглядів.

А. І. Гусев розглядає толерантну і інтолерантну особистість. Саме толерантна особистість може успішно функціонувати в непередбаченому просторі сучасного світу. Толерантна до невизначеності особистість характеризується, як показали дослідження західних психологів, певними властивостями [3].

"Межа толерантності" – це умови, за межами яких виживання організму стає неможливим. І. Каганець зазначає, що психологи звертають увагу на те, що при толерантності відбувається придушення в собі негативних реакцій без спроби зрозуміти іншого. Цим самим толерантність відрізняється від поваги. Він виступає проти терміну "телерастія", що означає набути патологічну байдужість до зовнішніх загроз. В редакційній післямові, яка іде після статті І. Каганця, толерантність розуміється як ознака здорового суспільства, що орієнтує людей не на вимушене терпіння одне одного, а на взаємну повагу [4].

На нашу думку, толерантність передбачає повагу до людини, яка має інші погляди. Толерантність передбачає, перш за все, повагу до всіх людей і право кожної людини мати власну думку. Виходячи з цього можна сказати, що толерантність і поняття інтелігентності взаємопов'язані. Толерантність можна вважати як одну з характеристик інтелігентної людини.

Ми поставили перед собою за мету – з'ясувати, як студентська молодь розуміє які якості повинні бути притаманні інтелігентній людині.

З цією метою ми провели опитування за допомогою анкети, яка включала чотири питання, на кожне з яких ми пропонували перелік якостей інтелігентної людини, які студенти повинні були проранжувати. Крім того, досліджувані могли запропонувати ті якості, які не входили до списку, що був запропонований нами. Дослідження проводилось серед студентів першого курсу (факультет початкового навчання – спеціальності "соціальні педагоги", "вчитель початкових класів і психолог"), студентів третього курсу (студенти Інституту психології і студенти факультету початкового навчання – спеціальність "вчитель початкових класів і психолог"). Всього в опитуванні взяли участь 175 студентів у віці від 17 до 21 року.

Після обробки результатів опитування ми визначили, що студенти першого курсу на перше місце поставили таку властивість як "вихованість", на друге місце – "ввічливість", на третє – "культурність".

За рейтингом обраних властивостей "толерантність" посіла шосте місце.

Студенти третього курсу на перше місце (як психологи так і студенти початкових класів) також поставили "вихованість"; на друге місце студенти-психологи поставили – "освіченість", а студенти факультету початкових класів – "ввічливість"; на третє місце психологи поставили – "поведінку людини в суспільстві", а студенти факультету початкових класів, спеціальності вчитель початкових класів і психолог – "освіченість" і "тактовність".

На питання "які загальнокультурні знання повинні бути притаманними інтелігентній людині" студенти першого курсу на перше місце поставили "культуру", на друге місце – "етику", на третє – "мистецтво".

На це ж питання студенти-психологи і студенти початкових класів третього курсу на перше місце також поставили "культуру", на друге – "етику", на третє – "літературу".

На третє питання "якими морально-етичними вимогами керується інтелігентна людина" студенти першого курсу на перше місце поставили "доброту"; на друге місце – "вихованість"; на третє місце вони поставили дві властивості – "культурність" і "стриманість".

На це ж питання студенти третього курсу двох факультетів на перше місце поставили – "етику", на друге – "справедливість", на третє – "вихованість".

У розумінні поняття "інтелігентність" студенти першого курсу на перше місце поставили "поведінку людини в суспільстві"; на друге місце – "вихованість"; на третє – "культурні цінності".

Студенти третього курсу на перше місце поставили "вихованість"; на друге – "освіченість"; на третє – "поведінку людини в суспільстві".

Підводячи підсумки за результатами дослідження, можемо зробити такий висновок: хоча досліджувані не завжди

називають толерантність серед пріоритетних якостей інтелігентної людини, проте не вживаючи термін "толорантність", вони серед перших трьох місць називають "вихованість", "етику", "поведінку людини в суспільстві", "тактовність". Це дає змогу стверджувати, що за результатами нашого дослідження повага до інших людей, що проявляється у вмінні приймати чужу думку є ознакою толорантності, яка характеризує інтелігентну людину.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бобінова С.* Приєми виховання толорантності / С. Бобінова // Педагогічна техніка. – 2008. – № 5.
2. *Волошина О.* Проблема формування толорантності в сучасних педагогічних дослідженнях / О. Волошина // Рідна школа. – 2007. – № 3.
3. *Гусев А. И.* Толорантність к неопределенности: проблематика исследований / А. И. Гусев // Практична психологія та соціальна робота, 2007. – 8.
4. *Каганець І.* Межа толорантності / І. Каганець // Педагогіка толорантності. – 2007. – № 4. – С. 27-30.
5. *Мариносян Х.* Пространство толорантності / Х. Мариносян // Філософські науки. – 2008. – № 4.
6. Психологічна енциклопедія / [автор-упорядник О. М. Степанов]. – К.: "Академвидав", 2006. – 424 с.
7. *Силласте Г.* Стратифікація російського общества / Г. Силласте. – М., 2000.
8. *Столяренко О.* Методологічні та теоретичні засади розвитку толорантності у міжособистісних взаєминах студентів / О. Столяренко // Рідна школа. – 2008. – № 6.

Подано до редакції 11.01.2010

РЕЗЮМЕ

У статті розглядається взаємозв'язок між поняттями "толорантність" і "інтелігентність". В опитуванні, яке було проведено серед студентів – психологів, соціальних педагогів і майбутніх вчителів початкової освіти, були одержані результати, які свідчать, що якості інтелігентної особи сприймаються багатьма досліджуваними, як такі, що характеризують і толорантність – це "вихованість", "етика", "поведінка людини в суспільстві", "тактовність".

Ключові слова: толорантність, інтелігентність, освіта, етика, культура, тактовність.

И.А. Мелихова

ТОЛОРАНТНОСТЬ И ИНТЕЛЛИГЕНТНОСТЬ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается взаимосвязь между понятиями "толорантность" и "интеллигентность". В опросе, который был проведен среди студентов – психологов, социальных педагогов и будущих учителей начального образования, были получены результаты, которые свидетельствуют, что свойства интеллигентной личности воспринимаются многими испытуемыми, как такие, которые характеризуют личность и со стороны толорантности – это "воспитанность", "этика", "поведение человека в обществе", "тактичность".

Ключевые слова: толорантность, интеллигентность, образование, этика, культура, тактичность.

I.O. Melyhova

TOLERANCE AND REFINEMENT

SUMMARY

The author analyzes interconnection between such phenomena as tolerance and refinement. The poll held among students of the Psychological, Social Pedagogical and Primary Education Departments showed that features of a refined person are regarded by people as those which have much in common with tolerance; they are: good manners, ethic, personal conduct in society and tact.

Keywords: tolerance, refinement, education, ethic, culture, tact.
